

### 3) Sabır (Sabrın Fazileti)

Bu bölümdeki beş ayet-i kerîme ve yirmidokuz hadîs-i şerîften; temizliğin imanın yarısı olduğunu, elhamdülillah diyerek yaşanan hayatın sevabının mizanı dolduracağını, namazın müslümanın hayatında nur olduğunu, Kur'ân-ı Kerîm'in mü'minlerin leh veya aleyhlerinde delil olacağını, herkesin sabahleyin evinden çıkarken kendisini sattığını ya ateşten kurtulup ya da helak olacağını, istemekten çekinip iffetli davrananlarının iffetinin artırılacağını, tok gözlü olmak isteyenlerin başkalarına muhtaç olmaktan kurtarılacağını, sabretmeye gayret edene sabır verileceğini, sabırdan büyük bir nimet olmadığını, mü'minin her durumunun imrenmeye değer olduğunu, sevinirse şükretmek suretiyle bela gelirse sabretmek suretiyle hakkında herşeyin hayırlı olduğunu, Rasûlullah (sav)'in vefatı esnasında kızı Fatîma (r.ah) ile yaptıkları konuşmaları, yine kızı Zeynep (r.ah) oğlu ölmek üzereyken Peygamber (sav)'i çağırmasını ve aralarında geçen konuşmalarını, geçmiş ümmetler arasında bir padişah ve onun ihtiyarlayan bir sihirbazının uzunca hikayesini yani (Burûc: 85/4-11.) Ayetlerin muhtevasını, felakette ilk karşılaşınca sabretmenin gerekli olduğunu, kişinin sevdiği dostu elinden alınca sabrederse mükafatının cennet olacağını, tedavisi zor hastalıklara yakalananların mükafatını Allah'tan bekleyerek sabretmeleri karşılığında şehid sevabı kazanacaklarını, gözleri kör edilerek imtihan edilen kimseye sabrettiği takdirde gözlerine karşılık cennet verileceğini, hastalıklara sabredilirse mükafatının cennet olacağını, tüm peygamberlerin ümmetlerine hayırlı duada bulduklarını, her türlü sıkıntı ve hastalıkların günahların bağışlanmasına vesile olacağını ve ağacın yapraklarının döküldüğü gibi günahların döküleceğini, Allah'ın hayrını dilediği kimseyi sıkıntıya sokacağını, başına musibet geldi diye ölümü istememenin gerekliliğini, sabırsızlanmanın iyi olmadığını, peygamberlerin büyük sıkıntılara katlandıklarını ve mükafatlarının da büyük olduğunu, mükafatın büyüklüğünün belanın şiddetine göre olduğunu, Ümmü Süleym denilen sahabiyenin çocuğu ölmesine rağmen nasıl sabırlı davrandığını, gerçek pehlivanın öfkesini yenen kimse olduğunu, kızgınlık hali geçmesi için söylenmesi gereken sözün ne olduğunu, öfkesini yenen kimseye kıyamette istediği huriyi seçmesinin serbest olacağını, öfkelenmemenin gerekliliğini, mü'mine imtihan için belalar verildiğini, affetmek ve iyiliği emretmenin gerekliliğini, müslümanın gerekenleri yapıp hakkını Allah'tan bekleyeceğini, savaşın istenmeyeceğini, savaş çıkarsa da savaşa katılıp sabredilmesi gerektiğini öğreneceğiz. [1]

*“Ey iman edenler! Zorluklara ve sıkıntılara sabırla katlanın ve birbirinizle bu sabırdaki yarışın, cihad için hazırlıklı ve uyanık bulunun ve yolunuzu Allah ve kitabıyla bulun ki, mutluluğa erebilesiniz.” (Âl i İmrân: 3/200)*

*“Muhakkak ki, ölüm tehlikesiyle, korku ve açlıkla, mal, can ve ürünlerin eksiltilmesiyle sizi sınavacağız. Ama zorluklara karşı sabredip sebat ve dayanıklılık gösterenlere iyi haberler müjdele.” (Bakara: 2/155)*

*“Her türlü güçlükler göğüs gerenlere mükafatları tartılmaksızın, ölçülmeksizin, hesapsızca bol bol verilir.” (Zümer: 39/10)*

*“Kim eziyetlere sabreder, yapılan kötülöklere de, intikam almayıp affetme yolunu tutarsa, şüphesiz bu hareketi yapılmaya değer işlerdendir.” (Şûrâ: 42/43)*

*“Ey iman edenler! Sarsılmaz bir sabır ve namaza sarılarak Allah'tan yardım isteyin. Allah her türlü zorluğa karşı sabredenlerle beraberdir.” (Bakara: 2/153)*

*“Ve hepinizi mutlaka sınavacağız ki, bizim yolumuzda üstün gayret gösterenleri ve sıkıntılara göğüs gerenleri diğerlerinden ayırabilelim. Çünkü biz iman ve cihadla alakalı bütün iddialarımızın doğruluğunu deneyeceğiz.” (Muhammed: 47/31)*

**26.** Ebû Mâlik Hâris İbni Âsım el-Eş'arî *radıyallahu anh'*den rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

*“Temizlik imanın yarısıdır. Elhamdülillah duası mizânı, sübhânellâh ve elhamdülillah sözleri ise yer ile gökler arasını sevap ile doldurur. Namaz nurdur; sadaka burhandır; sabır ziyâdır. Kur'an senin ya lehinde ya da aleyhinde delildir. Herkes sabahtan (pazara çıkar) nefsini satar; kimi onu âzâd kimi de helâk eder.” [2]*

\* Bu hadîs-i şerîf çok kapsamlı konulara işaret etmektedir. Şöyle ki: Kişinin maddî temizliğe riayet etmesi, dininin direği olan namazının ve diğer ibadetlerinin temelini teşkil eder. Manevî temizlik diyebileceğimiz temizlik ise; kişinin küfür, şîrk ve münafıklık gibi tevhid inancı dışındaki inanç kirlerinden temizlenmesidir. Bu da imanın yarısı veya tamamlayıcısı anlamına gelmiş oluyor.

Sonucunda Elhamdülillah diyebilecek bir hayat yaşamak kıyamette terazinin sevap gözünü doldurur. Müslüman yaptığı her bir işin sonucunda Elhamdülillah diyebiliyorsa, yaptığı tüm işler kulluk gereğidir ve ona sevap kazandırır. Sonucunda Elhamdülillah denemeyen işler ise müslümanın günahını artırır.

**Sübhânallah ve Elhamdülillah** sözlerinden birincisi Allah'ın tek ilah oluşunun kainatta bu sözle vâsfedilecek kimsenin olmayışının simgesi olması hasebiyle kendisini yaratan Allah'ı böylece tanıyan müslümanın her işinin sonunda da Elhamdülillah diyebilecek bir hayat sergilemesiyle her taraf müslümanın emrine geçer. Bu kelimelerle yer ve gök arası müslümanların emrine ve idaresine geçecektir.

**Namaz** kişiyi her türlü kötülöklere alıkoyan ışığını imandan alan ve doğruya yönelten bir nurdur. Bu nur dünyada müslümanların yüzlerinden farkedilir. (Feth: 48/29) Ahirette de yine önlerinde ve sağlarında onları aydınlatacaktır. (Hadîd: 57/12)

**Sadaka** kişinin özverili oluşuna, cömertliğine ve imanının en üstün durumda olduğuna delildir. Çünkü zekat, sadaka, hayır ve hasenât gibi şeyler kişinin imanının alametidir.

**Sabır** mü'min için kaynağı kendi içinde olan bir enerjidir. Kişi her türlü sıkıntı ve güçlükler göğüs germekle huzura erişir ve böylece de sabır onun önünde bir ışıktır ve her türlü karanlıklardan müslümanı aydınlığa çıkarır.

**Kur'ân** kıyamette kişinin kendisini okuyup okumadığına, kendisine uyup uymadığına ve yolunda gidip gitmediğine göre lehinde veya aleyhinde şahitlik yapacaktır.

Her yeni gün insanlar için bir pazardır. Bu pazarda dünya ve ahireti alınıp satılmaktadır. Kişi Allah ve Rasûlüne uyarırsa kazançlı çıkar hem dünyası hem de ahireti huzurlu olur. Allah ve Rasûlüne uymaz da şeytan ve dostlarına, arzu ve heveslerine uyarırsa bu dünya pazarındaki alışverişinden dolayı zararlı çıkar ve cehennemlik olur hem dünyası hem de ahireti perişan olur. [3]

27. Ebû Saïd Sa'd İbni Mâlik İbni Sinân el-Hudrî *radiyallahu anhümâ*'dan nakledildiğine göre, Medineli müslümanlardan bir kısmı Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bir şeyler istediler. O da verdi. Sonra yine istediler. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, elindekiler bitinceye kadar verdi. Verebileceği şeyler tükenince onlara şöyle hitab etti:

“Yanımda bir şeyler olsaydı, onları sizden esirgemez, verirdim. Kim dilenmekten çekinir, iffetli davranırsa, Allah onun iffetini artırır. Kim tok gözlü olmak isterse, Allah onu başkalarına muhtaç olmaktan kurtarır. Kim de sabretmeye gayret ederse, Allah ona sabır verir. Hiç bir kimseye, sabırdan daha hayırlı ve büyük bir lutufta bulunulmamıştır.”<sup>[4]</sup>

\* Mü'min için en sağlam siper sabırdır. Sabrı sayesinde mü'min fakir de olsa zengin de olsa rahat ve huzurludur. Sabretmeyi bilmeyen ve istemekten vazgeçmeyenler zengin de olsalar fakir de olsalar doyumuna ulaşamazlar, asla doymazlar. Kişi zamanın her türlü bela ve sıkıntılara karşı kendisini sabırla frenleyip hem dünya hem de ahiret kazançlarını elde edebilir.<sup>[5]</sup>

28. Ebû Yahyâ Suheyb İbni Sinân *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Mü'minin durumu gıpta ve hayranlığa değer. Çünkü her hâli kendisi için bir hayır sebebidir. Böylesi bir özellik sadece mü'minde vardır: Sevinecek olsa, şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir belâ gelecek olsa, sabreder; bu da onun için hayır olur.”<sup>[6]</sup>

29. Enes İbni Mâlik *radiyallahu anh* şöyle dedi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hastalığı ağırlaşınca sıkıntıları çoğaldı. Durumu gören Fâtıma *radiyallahu anhâ*:

– Vah babacığım, ne büyük sıkıntın var! dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “(Kızım), bugünden sonra babanın sıkıntısı olmayacak” buyurdu.

Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat edince, bu defa Fâtıma *radiyallahu anhâ*:

– Allah'ın çağrısına icâbet eden babacığım vah, mekânı Firdevs cenneti olan babacığım vah, kara haberini ancak dostu Cebrail'le paylaşacağımız babacığım vah, diye ağladı.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in defninden sonra da Hz. Fâtıma duygu ve üzüntülerini şöyle dile getirdi:

– Resûlullah'ın üzerine (çarçabuk) toprak atmaya eliniz nasıl vardı, gönlünüz nasıl râzı oldu?<sup>[7]</sup>

\* Bu hadîs-i şeriften de alemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber (s.a.v.)'in ölüm acılarına nasıl sabrettiğini, kızı Fâtıma (r.anha)'nın da babasının vefatına nasıl sabrettiğini görmekteyiz. Her ikisi de insan gücü üzerinde bir dayanıklılıkla nasıl sabrettiler ve bize örnek oldular.<sup>[8]</sup>

30. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in azadlısı, dostu ve dostunun oğlu olan Ebû Zeyd Üsâme İbni Zeyd İbni Hârise *radiyallahu anhümâ*'dan nakledildiğine göre o şöyle dedi:

Kızı (Zeynep), Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'e:

– Oğlum ölmek üzeredir, lütfen bize kadar geliniz, diye haber gönderdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Alan da veren de Allah'tır. O'nun katında her şeyin belli bir vakti vardır. Sabretsin ve ecrini Allah'tan beklesin”, buyurarak kızına selâm gönderdi.

Bunun üzerine Kızı, Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'e;

– Ne olur, mutlaka gelsin, diye tekrar haber yolladı.

Bu defa Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yanında Sa'd İbni Ubâde, Muâz İbni Cebel, Übeyy İbni Kâ'b, Zeyd İbni Sâbit ve başka bazı sahâbiler olduğu halde kalkıp kızına gitti. Çocuğu Hz. Peygamber'e verdiler, kucağına aldı. Yavrucağ pek zor nefes almaktaydı. Resûlullah'ın gözlerinden yaşlar boşandı.

Durumu gören Sa'd İbni Ubâde:

– Ey Allah'ın Resûlü, bu ne haldir? dedi. Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* de:

– “Bu, Allah'ın, kullarının kalbine koymuş olduğu merhamet duygusudur” buyurdu.

Hadisin bir başka rivâyetinde Hz. Peygamber, “Bu, dilediği kullarının kalbine Allah'ın koyduğu bir rahmettir. Zaten Allah ancak, merhametli kullarına rahmet eder” buyurmuştur.<sup>[9]</sup>

31. Suheyb (–i Rûmî) *radiyallahü anh*'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Sizden önceki ümmetler içinde bir padişah, bir de onun sihirbazı vardı. Bu sihirbaz yaşlanınca, padişaha:

– “Ben yaşlandım, bana genç birini göndersen de ona sihirbazlığı öğretsem” dedi.

Padişah da ona bir genç gönderdi. Gencin yolu üzerinde bir rahip bulunmaktaydı. Genç ona uğradı, yanında oturdu ve konuşmalarını dinledi, beğendi. Sihirbaza her gittiğinde rahibe uğrar ve yanında bir süre kalırdı. Sihirbaz ona “niçin geç kaldın?” diye kızır ve döğerti. Delikanlı bu durumu rahibe şikâyet etti. O da şöyle dedi:

– Sihirbazdan korktuğunda, “evdekiler alıkoydular” de; âilenden çekindiğinde de “sihirbaz alıkoydu” de.

Genç, durumu böylece idare edip giderken, bir gün yolda insanların gelip geçmesine engel olan büyük ve yırtıcı bir hayvana rastladı ve kendi kendine “Sihirbazın mı yoksa râhibin mi daha üstün olduğunu işte şimdi öğreneceğim” diyerek bir taş aldı ve “Ey Allahım, rahibin yaptıklarını sihirbazın yaptıklarından daha çok seviyorsan, şu hayvanı öldür ki insanlar yollarına devam etsinler” dedi ve taşı hayvana doğru fırlatıp onu öldürdü. Halk da geçip gitti. Daha sonra delikanlı râhibe gelip olayı anlattı. Râhip ona:

– Delikanlı! Şimdi artık sen benden daha üstünsün. Zira, sen bu gördüğüm mertebeye erişmişsin. Öyle sanyorum ki, sen yakında bir belâyâ uğratılacaksın. Böyle bir şey olursa, sakın benim bulunduğum yeri kimseye gösterme! dedi.

*Delikanlı, körleri, alaca hastalığına tutulmuş olanları kurtarır ve diğer hastalıkları da tedâvî ederdi. Padişahın o sıralarda kör olmuş bir yakını bunu duydu, değerli hediyelerle birlikte delikanlıya gitti ve:*

*– Eğer beni tedâvî edersen, bütüün bunlar senin olacak dedi.*

*Delikanlı:*

*– Ben kendiliğimden kimseye şifâ veremem. Şifayı ancak Allah Teâlâ verir. Eğer sen Yüce Allah’a inanırsan, ben ona dua ederim, o da (dilerse) sana şifâ verir, dedi.*

*Adam iman etti. Allah Teâlâ da ona şifâ verdi. Adam eskiden olduğu gibi padişahın yanına gelip meclisteki yerini aldı.*

*Padişah:*

*– Senin gözünü kim iyi etti? diye sordu. O da:*

*– Rabbim, dedi.*

*Bu defa Padişah:*

*– Senin benden başka rabbim mi var? diye gürlledi.*

*Adam:*

*– Benim de senin de rabbim Allah Teâlâ’dır, dedi.*

*Bunun üzerine sinirlenen padişah adamı tutuklattı ve gencin yerini gösterinceye kadar ona işkence ettirdi. Sonuçta adam gencin yerini söyledi. Delikanlı getirildi. Padişah ona:*

*– Delikanlı, demek senin sihirbazlığın körleri ve alacaları iyi edecek dereceye ulaşmış. Duydum ki sen epeyce işler yapıyormuşsun, öyle mi? diye sordu.*

*Delikanlı:*

*– Hayır, ben kimseye şifâ veremem. Şifâ veren Allah Teâlâ’dır dedi.*

*Padişah delikanlıyı tutuklattı ve rahibin yerini gösterinceye kadar ona işkence ettirdi. Neticede râhip getirildi ve kendisine “dininden dön!” denildi. Râhip bu teklife yanaşmadı. Bunun üzerine padişah bir testere getirtip başının tam ortasından rahibi ikiye biçti. Rahibin parçalarının her biri bir yana düştü. Sonra Padişahın adamı getirildi ona da “dininden dön!” denildi. Ancak o da kabul etmedi. Padişah onu da parçalarının her biri bir tarafa düşünceye kadar testere ile başının ortasından ikiye biçti. Daha sonra delikanlı getirildi ve “dininden dön (yoksa öleceksin)” diye tehdid edildi, fakat delikanlı direndi. Padişah delikanlıyı adamlarından bir gruba teslim etti ve onlara şu tâlimatı verdi:*

*– Bunu şu dağın tepesine çıkarın, dininden dönerse ne âlâ, değilse, aşağıya yuvarlayın gitsin.*

*Delikanlıyı götürdüler, dağın tepesine çıkardılar.*

*Delikanlı:*

*“Allahım, beni bunların elinden nasıl dilersen öylece kurtar!” diye dua etti. Bunun üzerine dağ sarsıldı ve onlar aşağı yuvarlandılar. Delikanlı sapasağlam yürüyerek padişahın yanına döndü. Padişah ona:*

*– Yanındakiler ne oldu? dedi.*

*Delikanlı da :*

*– Allah beni onların elinden kurtardı, dedi.*

*Bunun üzerine padişah, delikanlıyı adamlarından bir başka gruba teslim etti ve:*

*– Bunu Kurkur denilen bir gemiye bindirip denizin ortasına götürün. Dininden dönerse ne âlâ, değilse, denize atın gitsin, dedi.*

*Delikanlıyı alıp götürdüler. O:*

*“Allah’ım, beni bunların elinden dilediğin şekilde kurtar!” diye dua etti.*

*Gemi içindekilerle beraber ala-bora oldu, hepsi boğuldu. Delikanlı sağ-sâlim padişahın yanına döndü.*

*Padişah onu görünce:*

*– Yanındakiler ne oldu? diye sordu.*

*Delikanlı da:*

*– Allah beni onların elinden kurtardı, dedi ve ilâve etti:*

*– Benim sana söyleyeceklerimi yapmadıkça beni öldüremezsin.*

*Padişah:*

*– Neymiş onlar? dedi.*

*Delikanlı :*

*– Halkı geniş bir meydana topladım. Beni de bir hurma kütüğüne bağladım. Okdanlığımın bir okunu al, yayın tam ortasına koy. Sonra da “Delikanlının rabbinin adıyla de ve at. İşte ancak bunu yaparsan beni öldürebilirsin” dedi.*

*Padişah halkı geniş bir meydana topladı. Delikanlıyı hurma kütüğüne bağladı. Sonra delikanlının sadağından bir ok aldı, yayına yerleştirdi. “Delikanlının rabbi olan Allah adıyla” deyip oku fırlattı. Ok, delikanlının şakağına isabet etti. Delikanlı elini şakağına koydu ve oracıkta öldü.*

*Bunun üzerine halk:*

*– Biz, delikanlının rabbine iman ettik, dediler.*

*Daha sonra durumu padişaha ileterek:*

*– Gördün mü çekindiğin şey nihâyet başına geldi; halk iman etti, dediler.*

*Bunun üzerine padişah, sokak başlarına büyük hendekler kazılmasını emretti. Hendekler ateşle doldurulmuştu.*

*Padişah:*

*– Bu yeni dinden dönmeyen herkesi, zorla ateşe atın, (yahut “onları ateşe girmeye zorlayın”) dedi.*

*Emri yerine getirdiler. En sonunda kucağında çocuğu ile bir kadın geldi, bir ara ateşe girmemek ister gibi yaptı, sendeledi. Çocuk:*

*– “Anneciğim, sık dişini, sabret, çünkü sen hak din üzeresin!” de(mek suretiyle annesini cesaretlendir)di. [\[10\]](#)*

\* Bu hadîs-i şerîfi daha iyi anlayabilmek için kitabımızın 85. Sûresi olan Bürûc sûresi birkaç tefsirden mutlaka okunmalıdır. [\[11\]](#)

32. Enes İbni Mâlik *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*, (çocuğunun) mezarı başında (bağıra-çağıra) ağlayan bir kadının yanından geçti.

Ona:

– “Allah’dan kork ve sabret!” buyurdu.

Kadın:

– Çek git başımdan; zira benim başıma gelen felâket, senin başına gelmemiştir, dedi.

Kadın Hz. Peygamber’i tanıyamamıştı. Kendisine, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* olduğunu söylediler. Bunu duyar duymaz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in kapısına koştu, orada kapıcılar yoktu. (Özür beyân etmek üzere Hz. Peygamber’e):

– Sizi tanıyamadım, dedi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de:

– “Sabır dediğin, felâketle karşılaştığın ilk anda dayanmaktır” buyurdu. [12]

\* Bu hadisten de Peygamberimiz (s.a.v.)’in burada yaptığı ve bize de pekçok hadislerde tavsiye ettiği üzere iyiliği emir ve kötülükten sakındırma işi her zaman ve zeminde yapılmalıdır. Yapılan nasihat esnasında gösterilecek tepkilere hazır olmalı ve onlara göğüs germeli, kırıcı davranışlara döndürmemelidir.

İyi bir davetçi ve eğitimci yaptığı hizmetlerden dolayı şahsına yapılan hakaretlere bile soğukkanlı davranıp aldırmamalı ve gündeme bile getirmemelidir. [13]

33. Ebû Hüreyre *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Allah Teâlâ şöyle buyurdu demiştir.

“Dünyada sevdiği bir dostunu aldığı zaman, (sabredip) ecrini Allah’tan bekleyen mü’min kulunun katımdaki karşılığı cennettir.” [14]

\* Bu kudsî hadisten de gerçekten kişinin dünyada sıkıntılara sabretmesi karşılığında derecelerin en büyüğü olan cennete kavuşacağını öğrenmekteyiz. [15]

34. Âişe *radiyallahu anhâ*'dan rivâyet edildiğine göre, kendisi Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e tâun hastalığını sormuş, o da şöyle buyurmuştur:

“Tâun hastalığı, Allah Teâlâ’nın dilediği kimseleri kendisiyle cezalandırdığı bir çeşit azaptı. Allah onu mü’minler için rahmet kıldı. Bu sebeple tâuna yakalanmış bir kul, başına gelene sabrederek ve ecrini Allah’tan bekleyerek bulunduğu yerde ikâmete devam eder ve başına ancak Allah ne takdir etmişse onun geleceğini bilirse, kendisine şehit sevabı verilir.” [16]

\* Tâun yani veba hastalığı hem bulaşıcı hem de çabucak ölüme götüren bir hastalık olup buna yakalanan kimse gerekli çarelere başvurduktan sonra başkalarına bulaştırmamak ve mükafatını da sadece Allah’tan bekleyerek sabredip bulunduğu yerde oturursa, hem karantina dediğimiz şeyi gerçekleştirmiş hem de sabrından dolayı şehid sevabı almaya hak kazanmıştır. Çünkü müslümanın namazdan başka bir silahı da sabırdır. (Bakara: 2/45) ayetinde olduğu gibi. [17]

35. Enes İbni Mâlik *radiyallahu anh* Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

“Allah Teâlâ buyuruyor ki: “Kulumu, iki gözünü kör etmekle imtihan ettiğim zaman sabrederse, gözlerine karşılık olarak cenneti veririm.” [18]

\* Bu kudsî hadiste de kaybedilen nimetler ve onların yokluğuna sabretmekle cennetin kazanılabileceği bildirilmektedir. Çaresizlikten dolayı hadiselerle katlanmak sabır sayılmaz, müslümanca yaşantıya devam etmekle birlikte başına gelen herşeye sabreden mü’min Allah tarafından çok üstün ve değerli nimetlere kavuşturulacaktır. [19]

36. Atâ İbni Ebî Rebâh’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Abdullah İbni Abbâs *radiyallahu anhümâ* bana:

– Sana cennetlik bir kadın göstereyim mi? dedi. Ben:

– Evet, göster, dedim.

İbn Abbâs şöyle dedi:

– Şu (iri yarı) siyah kadın var ya! İşte bu kadın (birgün) Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*’e geldi ve:

– Beni sar’a tutuyor ve üstüm başım açılıyor. İyileşmem için Allah’a dua ediniz, dedi.

Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Eğer sabredeyim dersen, sana cennet vardır. Ama yine de sen istersen, sana şifa vermesi için Allah’a dua ederim” buyurdu.

Bunun üzerine kadın:

– Ben (hastalığıma) sabrederim. Ancak sar’a tuttuğu zaman üstümün başımın açılmaması için dua buyurunuz, dedi.

Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona dua etti. [20]

\* Bu hadiste de cennetle sağlıklı bir hayat arasında tercih yapan imanlı bir hanımın durumu sergilenmektedir. [21]

37. Ebû Abdurrahman Abdullah İbni Mes’ud *radiyallahu anh* şöyle dedi:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, gönderildiği kavim tarafından dövülüp yüzü kanatılan, bir taraftan yüzündeki kanı silen bir taraftan da “*Ey Allahım, halkımı bağışla, çünkü onlar bilmiyorlar*” diyen bir peygamberi anlatması hâlâ gözlerimin önündedir. [\[22\]](#)

\* Sabrın peygamberlerin hayatındaki yerini gösteren bu hadis peygamberlerin tavsiye ettikleri şeyi önce kendilerinin yaşadıklarını bize göstermektedir. Davetçi ve lider durumunda olanların ümmetten herhangi bir farklarının olmadığını da bu hadisten anlıyoruz. Uhud ve benzeri savaşlarda geri hizmetlere kaçmayıp bizzat savaşta ön saflarda yer alan Peygamber (s.a.v.)'in durumu da bunun canlı bir örneğidir. [\[23\]](#)

38. Ebû Saîd ve Ebû Hüreyre *radiyallahu anhümâ*'dan rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:  
“*Yorgunluk, sürekli hastalık, tasa, keder, sıkıntı ve gamdan, ayağına batan dikene varıncaya kadar müslümanın başına gelen her şeyi, Allah, onun hatalarını bağışlamaya vesile kılar.*” [\[24\]](#)

39. Abdullah İbni Mes'ûd *radiyallahu anh* şöyle dedi:  
Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzûruna vardım. Kendisi sıtmaya yakalanmıştı.  
– Ey Allah'ın Resûlü! Gerçekten şiddetli bir sıtma nöbetine tutulmuşsunuz, dedim.  
– “*Evet, sizden iki kişinin çekebileceği kadar ızdırab çekmekteyim*” buyurdu.  
– (Herhalde) bu iki kat sevap kazanmanız içindir, dedim.  
– “*Evet, öyledir. Allah, ayağına batan bir diken veya başına gelen daha büyük bir sıkıntıdan dolayı müslümanın günahlarını bağışlar. O müslümanın günahları ağaç yaprakları gibi dökülür*” buyurdu. [\[25\]](#)

40. Ebû Hüreyre *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:  
“*Allah, hayrını dilediği kişiyi sıkıntıya sokar.*” [\[26\]](#)

41. Enes İbni Mâlik *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:  
“*Başına bir musibet geldi diye hiç biriniz ölümü temenni etmesin. Mutlaka böyle bir şey temenni etmek zorunda kalırsa: 'Allahım, benim için yaşamak hayırlı olduğu sürece beni yaşat, hakkımda ölüm hayırlı olduğu zaman da beni öldür' desin.*” [\[27\]](#)

42. Ebû Abdullah Habbâb İbni Eret *radiyallahu anh* şöyle dedi:  
Hırkasını başının altına yastık yapmış Kâbe'nin gölgesinde dinlenirken Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e (müşriklerden gördüğümüz işkencelerden) şikâyetinde bulduk ve :  
– Bize yardım dilemeyecek, Allah'a bizim için dua etmeyecek misiniz? dedik. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle cevap verdi:  
– “*Önceki ümmetler içinde bir mü'min tutuklanır, kazılan bir çukura konulurdu. Sonra da bir testere ile başından aşağı ikiye biçilir; eti-kemiği demir tırmıklarla taranırdı. Fakat bütün bu yapılanlar onu dininden döndüremezdi. Yemin ederim ki Allah mutlaka bu dini hâkim kılacaktır. Öylesine ki, yalnız başına bir atlı, Allah'tan ve sürüsüne kurt saldırmasından başka hiç bir şeyden endişe etmeksizin San'a'dan Hadramut'a kadar emniyetle gidecektir. Ne var ki, siz sabırsızlanıyorsunuz.*”  
v Buhârî'nin bir başka rivayetinde ifade, “Peygamber *aleyhisselâm* hırkasına bürünmüştü. Bizler müşriklerden çok işkence görüyorduk” şeklindedir. [\[28\]](#)

\* İslâm'ı hayata hakim kılmak için sabretmenin ne önemli bir iş olduğunu bu hadisten öğreniyoruz. Çünkü semâvî din dediğimiz Allah'ın şeriatı yani müslümanlık sabırla ve pekçok fedakarlıklarla Hz. Âdem'den bu güne kadar gelmiştir, kıyamete kadar da yine aynı fedakarlık ve sıkıntılara sabretmek ve şehidler verilmek suretiyle toplumların hayatına hakim olacaktır. Cihad etmeksizin, sıkıntılara göğüs germeksizin yattığımız yerden biz de müslümanız demekle bu din yayılmaz ve cihana hakim olmaz. Çünkü cennetin yolu sıkıntılara göğüs germekte ve kılıçların gölgesi altındadır. [\[29\]](#)

43. Abdullah İbni Mes'ud *radiyallahu anh* şöyle dedi:  
Huneyn Savaşı ganimetlerini taksim ederken Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bazı kişilere diğerlerinden fazla hisse verdi. Akra' İbni Hâbis'e yüz deve, Uyeyne İbni Hısn'a da bir o kadar verdi. Arapların ileri gelenlerine de o günkü taksimde biraz fazla pay verdi. Bunun üzerine bir kişi:  
– Vallahi bu taksimde hakkâniyet yoktur, Allah rızası da gözetilmemiştir! dedi.  
Ben de:  
– Allah'a yemin ederim ki bunu ben Resûlullah'a söyleyeceğim, dedim. Gittim, adamın söylediklerini anlattım.  
Bunun üzerine, kızgınlığından Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yüzü kıpkırmızı kesildi. Sonra şöyle cevap verdi:  
– “*Allah ve Resûlü de adâlet etmezse, hiç kimse adâlet etmez.*” Daha sonra da şöyle buyurdu:  
“*Allah, Mûsâ'ya rahmet etsin. O bundan daha ağır bir ithama maruz kalmıştı da sabretmişti.*”  
Ben (kendi kendime), “Bundan sonra kimsenin sözünü Resûlullah'a iletmeyeceğim” diye karar verdim. [\[30\]](#)

\* Bu konuda Musa'ya yapılan eziyetler için bkz. (Bakara: 2/55-56, Maide: 5/24, Ahzab: 33/69) [\[31\]](#)

44. Enes İbni Mâlik *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah, iyiliğini dilediği kulunun cezasını dünyada verir. Fenalığını dilediği kulunun cezasını da, kıyamet günü günahını yüklenip gelsin diye, dünyada vermez.”

Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* (yine) şöyle buyurmuştur:

“Mükâfâtın büyüklüğü, belânın şiddetine göredir. Allah, sevdiği topluluğu belâyâ uğratur. Kim başına gelene rızâ gösterirse Allah ondan hoşnut olur. Kim de rızâ göstermezse, Allahın gazabına uğrar.”<sup>[32]</sup>

\* Şu içinde bulunduğumuz imtihan dünyasında başımıza gelecek her türlü hadise ve sıkıntılara karşı Allah’tan geliyor diyerek sabretmemiz ve dirençli davranmamız gerekiyor.<sup>[33]</sup>

**45.** Enes İbni Mâlik *radıyallahu anh* şöyle dedi:

Ebû Talha *radıyallahu anh*’ın hasta bir erkek çocuğu vardı. Ebû Talha evde değilken çocuk öldü. Eve döndüğü zaman:

– “Oğlumun durumu nedir?” diye sordu.

Çocuğun annesi Ümmü Süleym:

– O şimdi eskisinden daha rahat, dedi. Akşam yemeğini hazırlayıp getirdi. Ebû Talha yemeğini yedi sonra da hanımıyla yattı. Daha sonra hanımı ona “Çocuğu defnediniz” dedi.

Ebû Talha sabahleyin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e gitti ve olup biteni anlattı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Bu gece ilişkide bulundunuz mu?” diye sordu.

Ebû Talha:

– Evet, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Allahım, bu ikisine mübârek kıl” diye dua etti.

(Zamanı gelince) Ümmü Süleym bir erkek çocuk doğurdu. Ebû Talha bana:

– “Çocuğu al, Peygamber’e götür” dedi. Ümmü Süleym de bir miktar hurma verdi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Çocuğun yanında herhangi bir şey var mı?” diye sordu. Ben:

– Evet, bir kaç hurma var, dedim. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hurmaları ağzına alıp çiğnedi. Sonra çıkarıp çocuğun ağzına koydu ve damağını hafifçe oğdu, adını da Abdullah koydu.<sup>[34]</sup>

v Buhârî’nin bir rivayetinde göre Süfyan İbni Uyeyne; “Ensardan bir kişi (İbâye İbni Rifa’a) Abdullah’ın dokuz çocuğunu gördüğünü, hepsinin de Kur’an’ı okuyan ve mânasını anlayan kimseler olduğunu söylemiştir.”<sup>[35]</sup>

v Müslim’in rivâyetinde ise, olay şöyle anlatılmaktadır:

Ebû Talha’nın, Ümmü Süleym’den olma bir oğlu vefat etti. Ümmü Süleym, ev halkına:

– Ebû Talha’ya ben haber vermedikce, oğlu hakkında hiç biriniz bir şey söylemeyiniz! diye tenbihledi. Sonra Ebû Talha eve geldi.

Ümmü Süleym akşam yemeğini getirdi. Ebû Talha yemeğini yedi. Yemekten sonra Ümmü Süleym, eskiden olduğundan daha güzel süslendi. O da hanımıyla yattı. Ebû Talha’nın karnı doyup tatmin olduğunu görünce Ümmü Süleym ona:

– Ey Ebû Talha, bir millet, bir aileye emânet bir şey verseler de, sonra emânetlerini isteseler, iade etmeyebilirler mi, ne dersin? dedi.

Ebû Talha:

– Hayır, (vermemezlik edemezler) dedi.

Ümmü Süleym:

– O halde oğlunu geri alınmış böyle bir emânet bil, dedi.

Ebû Talha kızdı ve:

– Mademki öyle, niçin hiç bir şey olmamış gibi davrandın? Şimdi de tutmuş, oğlumun durumunu bana haber veriyorsun, öyle mi? dedi. Derhal kalkıp Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e gitti ve olanı biteni olduğu gibi haber verdi. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Geçen gecenizi Allah hakkınızda bereketli kılsın” buyurdu.

Ümmü Süleym hâmile kaldı.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir sefere çıkmıştı. Ümmü Süleym de bu sefere iştirak etmişti. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* seferden döndüğünde Medine’ye gece girmezdi. Medine’ye yaklaştıklarında Ümmü Süleym’i doğum sancıları tuttu. Bu sebeple Ebû Talha onun yanında kaldı, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yoluna devam etti. Ebû Talha şöyle demeye başladı:

– Rabbim! Sen çok iyi bilirsin ki ben, Resûlün ile beraber Medine’den çıkmaktan, onunla beraber Medine’ye girmekten son derece memnun olurum. Fakat bu defa bildiğin sebepten takılıp kaldım.

Bunun üzerine Ümmü Süleym:

– Ebû Talha! Şimdi artık sancım kalmadı. Sen git, dedi.

(Enes diyor ki) Biz yolumuza devam ettik. Medine’ye geldiklerinde Ümmü Süleym’i yine doğum sancısı tuttu ve bir erkek çocuk doğurdu. Annem (Ümmü Süleym) bana:

– Enes, bu çocuğu sen sabahleyin Resûlullah’a götürmeden kimse emzirmesin, dedi. Sabahleyin ben çocuğu alıp Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e götürdüm. Resûlullah’ın elinde bir dağlama âleti vardı. Beni görünce:

– Herhalde Ümmü Süleym doğum yaptı, buyurdular.

– Evet, dedim. Hemen elindeki dağlama âletini bıraktı. Ben de çocuğu kucağıma verdim. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Medine’ye has acve hurmasından bir tane istedi. Onu ağzında iyice çiğnedi, sonra da çocuğun ağzına çaldı. Çocuk yalanmaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Medinelilerin hurma sevgisine bakın!” buyurdu. Çocuğun yüzünü okşadı ve ona Abdullah adını verdi.<sup>[36]</sup>

\* Bu hadîs-i şerîften bir annenin çocuğunun ölümüne karşı ne kadar sabırlı ve metanetli olduğunu öğreniyoruz. Dolayısıyla müslüman verilen her nimete karşı veren de alan da Allah’tır, güldüren de ağlatan da Allah’tır inancı ve şuurunda olmalıdır.

Herşeyin yani mal, mülk, karı, koca, sıhhat, evlat, göz, kulak, makam, mevki, zenginlik bizlere emanet olarak verilmiş olup bir gün elimizden alınacaktır inancında hayatımızı sürdürmeliyiz. [\[37\]](#)

46. Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:  
“Gerçek babayığit, güreşte rakibini yenen değil, öfkelenmediği zaman nefisine hâkim olan kimsedir.” [\[38\]](#)

\* Kişinin kendi istekleriyle mücadelesi her türlü mücadelenin en zorudur. Kişisel ve toplumsal zararlarını düşünerek müslüman öfkelenmemeye çalışmalı ve bu uğurda çok gayret etmelidir. [\[39\]](#)

47. Süleyman İbni Surad *radıyallahu anh* şöyle dedi:

Bir gün Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında oturuyordum. İki kişi birbirine sövüp duruyordu. Bunlardan birinin yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuş, boyun damarları şişmiş, dışarı fırlamıştı.

Bunu gören Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Ben bir söz biliyorum, eğer bu kişi onu söylese, üzerindeki bu kızgınlık hali geçer. Eğer o, “Eûzü billâhi mine’ş-şeytânirracîm = İlâhi rahmetten kovulmuş şeytandan Allaha sığınırım” derse, üzerindeki hâl kaybolur.”

Oradakiler Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona “İlâhî rahmetten kovulmuş şeytandan Allah’a sığın!” tavsiyesinde bulunduğunu iletiler. [\[40\]](#)

\* Bu hadisin daha iyi anlaşılması için Fussilet: 41/36 ve A’raf: 7/200 ayetlerine bakınız. [\[41\]](#)

48. Muâz İbni Enes *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Gereğini yapmaya gücü yettiği halde öfkesini yenen kimseyi Allah, Kıyamet günü herkesin gözü önünde çağırır; hûriler arasından dilediğini seçmekte serbest bırakır.” [\[42\]](#)

49. Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre, bir adam Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'e:

– Bana öğüt ver, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona:

– “Kızma!” buyurdu.

Adam dileğini bir kaç kez tekrar etti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de (her defasında ısrarla) :

– “Kızma!” buyurdu. [\[43\]](#)

\* Öfkenin büsbütün yok edilmesi mümkün değildir. Abdullah ibn Mubârek’e güzel ahlak nedir? Anlat demişlerdi de O da öfkelenmemekten ibaret olduğunu söylemiştir. Kişi öfkelenmeyi doğuran sebeplerden uzak durmalı her zaman ve her yerde öfkelenmemelidir. Öfke ancak dînî değerlerin korunmasında olursa hoş karşılanabilir. Değilse öfkelenen kimse şeytanın avucuna düşmüş olur ve şeytan ona her türlü kötülüğü yaptırabilir. [\[44\]](#)

50. Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Erkek olsun, kadın olsun mü'min, Allah'a günahsız olarak kavuşuncaya kadar kendisinden, çoluk çocuğundan, malından belâ eksik olmaz.” [\[45\]](#)

\* Bu dünya imtihan dünyasıdır. İnsanlar değişik ve rengarenk şekillerle Allah tarafından imtihana çekilirler. Kişi imtihanı kazanabilmek için başına gelecek her türlü sıkıntıya karşı sabırlı ve dirençli olmalıdır. [\[46\]](#)

51. Abdullah İbni Abbâs *radıyallahu anhümâ* şöyle dedi:

Uyeyne İbni Hısn (Medine'ye) geldi ve yeğeni Hurr İbni Kays'a misafir oldu. Hurr, Hz. Ömer'in danışma meclisi üyelerindendi. Zaten genç olsun yaşlı olsun âlimler (kurrâ), Hz. Ömer'in danışma meclisinde bulunurlardı. Bu sebeple Uyeyne, yeğeni Hurr İbni Kays'a:

– Yeğenim, senin devlet başkanı yanında önemli bir yer vardır. Beni kendisiyle görüştür, dedi.

Hurr, Ömer'den izin aldı. Uyeyne Ömer'in yanına girince:

– Ey Hattâb oğlu, Allah'a yemin ederim ki, bize fazla bir şey vermiyorsun. Aramızda adâletle de hükmetmiyorsun, dedi.

Ömer hiddetlendi, Uyeyne'ye ceza vermek istedi.

Bunun üzerine Hurr:

– Ey Müminlerin emiri, Allah, Peygamberine “Affi seç, iyiliği emret, cahilleri cezalandırmaktan vazgeç!” (A'raf: 7/199) buyurdu. Benim bu amcam da câhillerdendir, dedi.

Allah'a yemin ederim ki, Hurr bu âyeti okuyunca Ömer, Uyeyne'yi cezalandırmaktan vazgeçti. Zaten Ömer, Allah'ın kitabına son derece bağlı idi. [\[47\]](#)

52. Abdullah İbni Mes'ûd *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Hiç şüphesiz, benden sonra, adam kayırmalar ve yadrgayacağınız bazı işler olacaktır” buyurdu. Ashâb-ı kirâm:

– Ey Allahın Resûlü! O zaman nasıl davranmamızı tavsiye edersiniz? dediler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de:

– “Siz üzerinize düşen görevleri yapar; kendi hakkınızı ise, Allah'tan beklersiniz” buyurdu. [\[48\]](#)

\* Sabrın toplum ve sistemle ilgili yönünü ortaya koyan bu hadîs-i şerifte de yönetenlerin yönetilenlerin kabalık ve cahilliklerine ceza vermek suretiyle karşılık vermemeleri gerektiğini zekat, cihad gibi görevlerin yerine getirilirken mahrum edilen kimselerin bu haklarını Allah'tan beklemleri gerektiğini, bu tür basit şeylerden dolayı İslâmî idareye baş kaldırarak hak almak için kargaşa çıkarılmaması ve sabredilmesi gerektiğini öğrenmekteyiz. Allah Rasûlü (s.a.v.): *“Allah'a isyan olunan yerde kula itaat yoktur.”*<sup>[49]</sup> hadisiyle de bunun sınırını çizmiş olmaktadır.<sup>[50]</sup>

53. Ebû Yahyâ Üseyd İbni Hudaýr *radiyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre Medinelilerden bir adam:

– Ey Allahın Resûlü, falan kişi gibi beni de vâli tayin etmez misiniz? dedi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– *“Siz, benden sonra adam kayırma olayları göreceksiniz. Havuz başında bana kavuşuncaya kadar sabrediniz!”* buyurdu.<sup>[51]</sup>

\* İşler ehil olmayan kimselere geçince pekçok yanlışlıklar yapılacaktır. Bu hadîs-i şerifte de her sahada yapılacak olan bu yanlışlıklara müslümanın sabretmesi gerektiği hatırlatılmaktadır.<sup>[52]</sup>

54. Ebû İbrahim Abdullah İbni Ebû Evfâ *radiyallahu anhümâ*'dan rivâyet edildiğine göre, düşmanla karşılaştığı gazalardan birinde Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* güneş tepe noktasından batıya doğru meyledinceye kadar bekledi, sonra kalktı ve:

– *“Ey müslümanlar! Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyiniz; Allah'tan âfiyet dileyiniz. Fakat düşmanla karşılaşınca da sabrediniz ve bilin ki, cennet kılıçların gölgesi altındadır”* buyurdu. Sonra Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dua etti:

*“Ey kitab'ı (Kur'an'ı) indiren, bulutları gökyüzünde gezdiren ve düşman saflarını darmadağın eden Allah'ım, şu düşmanı perişan et ve bizi onlara karşı muzaffer kıl!”*<sup>[53]</sup>

---

[1] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 16.

[2] Müslim, Tahâret 1. Ayrıca bk. Tirmizî, Daavât 86.

Bu hadis kısa şekilde 1031 numarada ve 1414 de de tekrar gelecektir.

[3] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 17.

[4] Buhârî, Zekât 50, Rikak 20; Müslim, Zekât 124. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Zekât 28; Tirmizî, Birr 77; Nesâî, Zekât 85.

[5] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 18.

[6] Müslim, Zühd 64.

[7] Buhârî, Megâzi 83. Ayrıca bk. İbni Mâce, Cenâiz 65.

[8] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 18.

[9] Buhârî, Cenâiz 33, Müslim, Cenâiz, 9, 11. Ayrıca bk. Buhârî, Eymân 9, Merdâ 9, Tevhîd 25; Ebû Dâvûd, Cenâiz 24, Edeb 58; Nesâî, Cenâiz 22; İbni Mâce, Cenâiz 53.

Bu hadis kısa olarak 924 numarada tekrar gelecektir.

[10] Müslim, Zühd 73.

[11] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 20.

[12] Buhârî, Cenâiz 32, 43; Ahkâm 11; Müslim, Cenâiz 14–15. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 23; Tirmizî, Cenâiz 13; Nesâî, Cenâiz 22.

[13] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 21.

[14] Buhârî, Rikak 6.

Bu kudsî hadis ileride 923 numarada tekrar gelecektir.

[15] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 21.

[16] Buhârî, Tıb 31; Ayrıca bk. Buhârî, Enbiyâ 54; Kader 15; Müslim, Selâm 92–95.

[17] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 21.

[18] Buhârî, Merdâ 7; Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 58.

[19] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 21.

[20] Buhârî, Merdâ 6; Müslim, Birr 54.

[21] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 21.

[22] Buhârî Enbiyâ, 54. Ayrıca bk. Buhârî, Mürteddîn 5; Müslim, Cihâd 104; İbni Mâce, Fiten 23.

Bu hadis 646 numarada tekrar gelecektir.

[23] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 22.

[24] Buhârî, Merdâ 1, 3; Müslim, Birr 49.

[25] Buhârî, Merdâ 3, 13, 16; Müslim, Birr 45.

Bu hadis kısa bir şekilde 914 numarada tekrar gelecektir.

[26] Buhârî, Merdâ 1.

[27] Buhârî, Merdâ 19; Daavât 30; Müslim, Zikir 10, 13. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 9; Nesâî, Cenâiz 1; İbni Mâce Zühd 31.

Bu hadis 586 numarada tekrar gelecektir.

[28] Buhârî, Menâkıb 25. Ayrıca bk. Buhârî, İkrâh 1, Menâkıbu'l-ensâr 29, Ebû Dâvûd, Cihâd 97.

[29] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 23.

[30] Buhârî, Edeb 53; Müslim, Zekât 145.

[31] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 23.

[32] Tirmizî, Zühd 57. Ayrıca bk. İbni Mâce, Fiten 23.

[33] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 23.



- [34] Buhâri, Cenâiz 42, Akika 1; Müslim, Edeb 23; Fezâilü's-sahâbe 107.
- [35] Buhâri, Cenâiz 42.
- [36] Müslim, Fezâilü's-sahâbe 107.
- [37] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 24.
- [38] Buhâri, Edeb 102; Müslim, Birr 106-108.  
Bu hadis 647 numarada tekrar gelecektir.
- [39] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 24.
- [40] Buhâri, Bed'ü'l-halk 11, Edeb 44, 76; Müslim, Birr 109.
- [41] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 25.
- [42] Ebû Dâvûd, Edeb 3 ; Tirmizî, Birr 74; Kıyâmet 48. Ayrıca bk. İbni Mâce, Zühd 18.
- [43] Buhâri, Edeb 76. Ayrıca bk. Tirmizî, Birr 73.  
Bu hadis 639 numarada tekrar gelecektir.
- [44] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 25.
- [45] Tirmizî, Zühd 57.
- [46] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 25.
- [47] Buhâri, Tefsîru sûre (7), 5, İ'tisâm 2  
Bu hadis ileride 358 numarada gelecek ve gerekli açıklama orada verilecektir.
- [48] Buhâri, Menâkıbu'l-enbiyâ 8; Fiten 2 ; Müslim, İmâre 45, 48.
- [49] Buhâri, Cihad 109.
- [50] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 26.
- [51] Buhâri, Fiten 2, Menâkıbü'l-ensâr 8; Müslim, İmâre 48, Fedâil 27, 28.
- [52] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 26.
- [53] Buhâri, Cihâd 112; Müslim, Cihâd 20.  
Bu hadis ileride 1325 ve 1352 numaralarda tekrar gelecektir.